

Spelen in Montferland

Spelen, bewegen
en ontmoeten
voor jong en oud

2015 – 2030

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

1.

Inleiding 4

- 1.1 Aanleiding
- 1.2 Doelstelling
- 1.3 Gevolgde werkwijze
- 1.4 Leeswijzer
- 1.5 Samengevat

2.

Kaders voor het speelbeleid 6

- 2.1 Inleiding
- 2.2 Jong en oud
- 2.3 Multifunctioneel ruimtegebruik
- 2.4 Gezondheidspreventie
- 2.5 Groen natuurlijk
- 2.6 Wettelijke kaders

3.

Spelen in Montferland 8

- 3.1 Inleiding
- 3.2 Creëren van toegankelijke grote, groene en gevarieerde ontmoetingsplekken in woonomgeving
- 3.3 Planmatig beheren, omvormen of opheffen van speellocaties
- 3.4 Stimuleren van bewegen als actieve leefstijl voor alle leeftijden
- 3.5 Met multifunctioneel ruimtegebruik het spelen stimuleren

4.

Instrumenten 11

- 4.1 Inleiding
- 4.2 Speelwaarde-kaart
- 4.3 Kansenskaart
- 4.4 Pedagogische effect analyse

5.

Communicatie en burgerparticipatie 15

- 5.1 Inleiding
- 5.2 Burgerparticipatie
- 5.3 Adoptie & opheffen speellocaties
- 5.4 Pilots burgerparticipatie

6.

Financiële paragraaf 18

- 6.1 Inleiding
- 6.2 Het beheer van speelplekken
- 6.3 Bestemmingsbeheer

Literatuur en achtergrondinformatie 20

Bijlagen

- 1. Speelwaarde-kaarten thematisch gerangschikt
- 2. Kansenskaarten van dorpen en stad

Voorwoord

Gemeente Montferland wil haar inwoners een aantrekkelijke woonomgeving bieden. Met voldoende ruimte om veilig te kunnen spelen en bewegen voor alle bewoners. Dus voor jong tot oud!

Dit beleidsplan 'Spelen in Montferland' moet daar een bijdrage aan leveren. Speelbeleid raakt het welbevinden van onze inwoners en het sociale functioneren van een buurt direct. Speelsterreintjes zijn locaties waar belangen van jong en oud samenkomen. Kinderen kunnen er spelen en andere kinderen ontmoeten. Het zijn ook de plekken waar ouders op een bankje zitten en een praatje maken met elkaar. Daarin ligt de kernwaarde van speelplekken: ontmoeten, spelen en bewegen. Het zijn van de andere kant ook plekken die vrij kostbaar zijn in de aanleg en in het onderhoud.

We kunnen vaststellen dat, gelet op de decentralisatie van het overheidsbeleid, het budget voor speelterreinen beperkt is voor zowel investeringen in speeltoestellen als het regulier onderhoud. Een belangrijke vraag is dan: hoe gaan we verantwoord om met de beschikbare middelen?

Met dit plan kiezen wij voor een aanpak die aansluit bij de trends van deze tijd en aansluit bij waar Montferland voor staat. "Montferland is een groene gemeente, die staat voor de vitaliteit en de eigenheid van haar kernen en het waarborgen van het landelijke karakter van de regio."

We onderkennen het belang van groen voor spelen, bewegen en gezondheid voor alle leeftijden. Inzetten op vergroening van speellocaties en multifunctionele ontmoetingsplekken biedt het beleid de flexibiliteit die nodig is. Vertaald naar de praktijk betekent het dat we kiezen voor een integrale aanpak, waarbij spelen, recreëren en sociale ontmoeting gekoppeld wordt aan andere functies die de openbare ruimte heeft, zoals parken, waterretentie en infrastructuur.

Daar ligt de kern voor de aanpak die gekozen is in het nieuwe speelbeleid voor de periode 2015-2030. We gaan investeren in hoogwaardige ontmoetingsplekken en tegelijkertijd bestaande speelplekken planmatig afbouwen of omvormen tot openbaar groen met enkele speel-aanleidingen. Dat zal soms pijn doen, maar we hebben vertrouwen in het gezonde verstand en de kracht van de samenleving.

Immers, anno 2015 is het niet vanzelfsprekend dat alleen de gemeente verantwoordelijk is voor de openbare ruimte. We willen daarom meer samenwerken met maatschappelijke organisaties en met professionele organisaties die zich bezighouden met kinderen, jeugd en voorzieningen voor ouderen vanuit het oogpunt van gezondheidspreventie.

Daarnaast leven we in een tijd waarin burgers hun zegje willen doen, maar ook bereid (moeten) zijn om voor een betere woonkwaliteit de handen uit de mouwen te steken. Wij willen open communiceren met de georganiseerde bewoners en ruimte bieden voor participatie. De instrumenten, die speciaal voor dit plan zijn ontwikkeld, zijn daarbij een hulpmiddel om in de praktijk deze ambitie samen met de stad, het dorp, de buurt of de wijk te realiseren.

1. Inleiding

1.1

Aanleiding

Het speelbeleid van de gemeente is toe aan een herijking. In de praktijk is in de voorgaande jaren ad hoc ingespeeld op verzoeken van een buurt, wijk of dorp. De wensen kwamen voort uit een beperkte leeftijdsgroep. Vaak leidde dit tot een intensief proces met de betrokken buurt en werd na veel overleg de wensen ingevuld. De mogelijkheden, die natuurlijke elementen en beplanting bieden, waren in slechts enkele situaties onderwerp van gesprek. De feitelijke inrichting van het speelterrein kwam tot stand in overleg met de leveranciers van speeltoestellen.

Naast de huidige financiële situatie is het de vraag of de functie per locatie nog voldoet aan de behoefte en past bij de ontwikkeling en leeftijdsopbouw van de wijk of het dorp. Op dit moment beschikt de gemeente over 78 speellocaties. Een heroverweging van de bestaande locaties, gekoppeld aan de behoefte van huidige en toekomstige generaties, is op zijn plaats.

1.2

Algemene doelstelling

Het speelbeleid dient ertoe om de kaders aan te geven voor inrichting, beheer en gebruik van de openbare ruimte. Door te kiezen voor vergroening van speellocaties en multifunctionele ontmoetingsplekken, biedt het beleid de flexibiliteit die nodig is. Niemand kan immers in de toekomst kijken en exact bepalen hoe de bevolking zich ontwikkelt. Inzetten op pedagogische kwaliteit van de openbare ruimte betekent dat de locaties voor alle leeftijdsgroepen aantrekkelijk zijn en uitdagen tot beweging. Ruimte waar de opgroeiende jeugd elkaar kan ontmoeten naast een ontmoetingsruimte voor ouderen. Daarbij moet er aandacht zijn voor beschikbare budgetten voor alle leeftijden.

Samen met gezondheidspreventieprogramma's, zoals de projecten gezonde leefstijl en programma's om jong en oud te enthousiasmeren om meer te bewegen, draagt de gemeente bij aan de gezondheid van haar inwoners. Met deze gecombineerde aanpak kunnen alle bewo-

ners, jong en oud, participeren en profijt hebben van het vernieuwde speelbeleid. Verstandig investeren in enkele kansrijke multifunctionele ontmoetingsplekken met een groene uitstraling is de leidraad. Bestaande speellocaties onderhouden totdat de speeltoestellen afgeschreven zijn wordt de praktijk. Het verlies aan speelruimte moet gecompenseerd worden in meer centraal gelegen groene ontmoetingsplekken. De buurt speelt een belangrijke rol in het proces. Wanneer de buurt zelf verantwoordelijkheid wil nemen, kunnen oude speelplekken hun functie behouden. Heldere afspraken over de invulling van de burgerparticipatie is een eerste stap om dit beleid vorm te geven.

Sinds 2000 is in Nederland veel ervaring opgedaan met het zogenaamde natuurlijk spelen. Spelen met spelaanleidingen en met dat wat een terrein biedt, is zeer waardevol gebleken voor de variëteit van het spel en dus voor de ontwikkeling van kinderen. Ook is uit wetenschappelijke onderzoeken en rapporten van de overheid in de afgelopen jaren duidelijk geworden, dat groen direct bijdraagt aan de gezondheid van kinderen en volwassenen.¹ Ook de ervaringen met de grotere, groene ontmoetingsplekken in Montferland zijn positief en blijken bij te dragen aan de cohesie in de wijk.

1.3 Gevolgde werkwijze

Aanvankelijk is de uitvoeringspraktijk van het huidige speelbeleid, de route binnen de organisatie en de samenwerking met de wijk of buurt geanalyseerd. Samen met een rondgang langs alle afdelingen die met de fysieke openbare ruimte of het sociale beleid voor jong en oud betrokken zijn, heeft dit geleid tot de ontwikkeling van drie scenario's om het speelbeleid verder in te vullen:

1. handhaven huidige praktijk;
2. promotie van actieve leefstijl in een groene omgeving voor alle leeftijden;
3. slim combineren van functies in een groene ruimte voor alle leeftijden.

Per scenario is de actuele ontwikkeling benoemd, de kerndoelen van het speelbeleid, het karakter van het beleid, de uitwerking, kansen en risico's.

Op voordracht van de ambtelijke projectgroep heeft het college gekozen voor een combinatie van scenario 2 en 3. Het advies is: *"Ontwikkel geen afwachtend en volgend beleid, maar een slimme combinatie van vergroening van de openbare ruimte met natuurlijke spelaanleidingen. Inspelen op tendensen om meer in te zetten op gezondheidspreventie voor jong en oud, past bij de verantwoordelijkheid die de gemeente heeft"*. Deze visie is verder uitgewerkt en voorgelegd aan een

vertegenwoordiging van alle wijk- en dorpsraden. De gedachte om het speelbeleid op alle leeftijdsgroepen te richten, werd positief ontvangen. Men schat in, dat het belang van groen, het werken met spelaanleidingen en het combineren van functies in de openbare ruimte aansluit bij de cultuur en de beleving van de bewoners. De nuchtere constatering is, dat gezien de krimp van de bevolking, niet alles kan blijven zoals het is. Meer doen met het beschikbare budget is het verdedigen waard, alsook het besef dat keuzes maken pijn zal doen.

Het resultaat van het proces is deze beleidsvisie. Bovendien zijn instrumenten ontwikkeld, die de visie in beeld brengen en de uitvoering van het beleid ondersteunen.

1.4 Leeswijzer

Na de inleiding komen in hoofdstuk 2 de kaders aan bod die van belang zijn voor het speelbeleid en tevens de randvoorwaarden bieden voor de praktijk.

In hoofdstuk 3 is uiteen gezet welke doelen de leidraad vormen voor het beleid met een korte onderbouwing.

In hoofdstuk 4 komen de instrumenten aan bod, die ontwikkeld zijn om de uitvoeringspraktijk te ondersteunen. Het voorlaatste hoofdstuk gaat over communicatie en burgerparticipatie. En tot slot een beknopt hoofdstuk financiën.

1.5 Samengevat

Dit beleidsplan beschrijft een proactief realistisch speelbeleid dat investeert in pedagogische kwaliteit van grote (groene) ontmoetingsplekken voor de buurt, wijk, dorp of stad. Hierbij wordt rekening gehouden met de leeftijdsopbouw en de gebruikersgroepen. In de loop van 15 jaar bouwen we kleine speellocaties af of dragen de zorg daarvoor volgens heldere afspraken over aan de buurt.

Door reservering van beheersbudget kan, indien de kans zich voordoet, geïnvesteerd worden in grotere, centraal gelegen ontmoetingsruimten die bijdragen aan het welzijn in de buurt en het welbevinden van inwoners van alle leeftijden.

De speciaal voor dit plan ontwikkelde instrumenten bieden ondersteuning bij de invulling van het beleid in de praktijk. Dit geldt met name voor het proces met de buurt en de organisaties, die daarbij vanuit een maatschappelijke functie of professionele functie betrokken zijn en voor de interne afstemming tussen de diverse beleidsterreinen.

¹ *Hoe groen goed doet*, Groen dichterbij, 2014

2. Kaders voor het speelbeleid

2.1

Inleiding

Onder spelen verstaan we:

'Spelen is recreëren, bewegen en ontmoeten in de openbare ruimte door en voor alle leeftijden, op plekken die daarvoor speciaal zijn ingericht, dichtbij de woonomgeving en op plekken die de natuur biedt.'

In de praktijk betekent dit: speellocaties en ontmoetingsruimten ontwerpen, inrichten en beheren met oog voor pedagogische kwaliteit van de openbare ruimte, met een natuurlijke uitstraling en optimale diversiteit van speelaanleidingen.

2.2

Jong en oud

Het speelbeleid is een afspiegeling van de samenleving in verandering. In de gemeente Montferland verandert de verhouding van jong en oud. Het aantal kinderen in Montferland neemt af, maar het aantal medioren en senioren met veel vrije tijd nemen naar verhouding toe. Het rapport 'Grip op Verandering' geeft inzicht in de te verwachten ontwikkelingen als gevolg van een veranderende bevolkingssamenstelling. Naar verhouding minder kinderen ten opzichte van meer ouderen oftewel ontgroening en vergrijzing.

Elke leeftijdsgroep apart bedienen bevordert niet het wederzijds begrip, dan wel de sociale cohesie die zo gewenst is. De aanwezigheid van ouderen in de openbare ruimte voorkomt vaak problemen tussen kinderen en jongeren en tussen jongeren en ouderen. Van de andere kant houdt het ouderen actief wanneer zij in de buurt recreëren, elkaar ontmoeten en liever nog actief bewegen.

Meer samenhang in de inrichting en afstemming met alle leeftijdsgroepen zal de effectiviteit van het gebruik zeer ten goede komen en de betrokkenheid en deelname van bewoners versterken. Een eenzijdige benadering en het vervullen van wensen van een beperkte leeftijdsgroep is ongewenst.

Pedagogische kwaliteit is een voorwaarde voor elke investering.

2.3

Multifunctioneel ruimtegebruik

De openbare ruimte krijgt steeds meer een multifunctionele invulling. Dit betekent een combinatie van functies,

zoals openbaar groen, waterretentie, natuur, recreatie en spelen. Niet alleen groen als aankleding of element om de wijk te begrenzen, maar ook gebruiksgroen dat juist op die plek uitnodigt tot gebruik (spelen). Op een andere plek zorgt het groen voor veiligheid en afscherming van het verkeer. Soms is juist de ecologische functie van belang, waarmee educatie weer goed te combineren valt. Kiezen voor een inrichting, die het gebruik stimuleert en mensen uitdaagt tot bewegen.

Het speelbeleid maakt deel uit van veranderingen in de openbare ruimte. De openbare ruimte is van ons allemaal. Budget (bijvoorbeeld voor investeringen in infrastructuur, wijk- of parkinrichtingen) dient er ook voor om de pedagogische en sociale kwaliteit van de openbare ruimte te vergroten.

2.4

Gezondheidspreventie

Uit monitorgegevens blijkt dat jong en oud in Montferland minder bewegen; minder dan de algemeen geldende gezondheidsnormen adviseren. Tegenwoordig is veel overheidsbeleid gedelegeerd aan de gemeente. Hierbij neemt jeugdzorg, gezondheidszorg en -preventie een steeds grotere plek in. Investeren in gezondheidspreventie door promotie van bewegen en sport kan een grotere bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen. Er verschijnen steeds meer onderzoeken die bevestigen, dat bewegen in een groene omgeving in het bijzonder niet alleen de ontwikkeling van kinderen bevordert, maar ook de (geestelijke) gezondheid van volwassenen. De verbetering van de pedagogische kwaliteit van de openbare ruimte, in combinatie met preventieprogramma's en sociale activering van verschillende leeftijdsgroepen, vergroot de effectiviteit van gemeentelijk beleid.

2.5

Groen natuurlijk

De keuze voor vergroening van de openbare ruimte past bij uitstek bij de groene gemeente Montferland. Groen in de openbare ruimte draagt bij aan de kwaliteit van de woonomgeving en biedt bewoners rust, ruimte en verkoeling (lokale klimaatregulatie). Mensen ervaren minder stress in een groene omgeving en voelen zich daardoor beter. Groen in de buurt draagt bij aan het besef dat de natuur ons alles biedt dat nodig is. Denk aan de rol die bijen spelen in onze voedselvoorziening.

Kinderen raken spelenderwijs thuis in de natuur. Speelnaatuur kan voor kinderen uitdagender zijn dan een standaard speelplaats waar toestellen het spel voor structureren. Met speelnatuur, mits voldoende gevarieerd, leren kinderen spelenderwijs hun grenzen verleggen en om te gaan met risico's. Met groen is het eenvoudig de openbare ruimte te structureren en rekening te houden met veiligheid (verkeer en sociale veiligheid) en met behoeften van verschillende leeftijdsgroepen. Het biedt ruimte aan natuurlijke ontwikkeling van planten en dieren, voor zover dat binnen de bebouwde kom mogelijk is.

2.6

Wettelijke kaders

De gemeente is verplicht veilige speelruimte aan te bieden en moet zich houden aan geldende wetten. Uit het verdrag van de Verenigde Naties (november, 1989) blijkt dat kinderen, jeugdigen en jongeren recht hebben op spelen. Het verdrag omvat alle kinderrechten en heeft in Nederland dezelfde kracht als een wet. Dat betekent dat een lokale overheid verplicht is speelruimte aan te bieden, passend bij de leeftijd van een kind. Op zichzelf is er wel een algemene erkenning voor het feit dat kinderen

minder buiten spelen, vanwege een tekort aan veilige speelruimte en ontwikkelingsmogelijkheden. Juist het tekort aan ontwikkelingsmogelijkheden is een aangrijpingspunt voor de gemeente Montferland om vanuit een pedagogische invalshoek de openbare ruimte te beoordelen en bij nieuwe inrichting als criterium te stellen voor opdrachtverlening aan ontwerpers en projectontwikkelaars.

Veelal is de gemeente verantwoordelijk voor de veiligheid van speeltoestellen en -aanleidingen in de openbare ruimte. Voor de veiligheid van spelen is het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen opgesteld (WAS). De WAS geeft normen aan voor speeltoestellen en ondergronden. Ze kunnen worden gebruikt om aan de wet (bieden van veilige speelruimte) te voldoen. Andere manieren om aan de wet te voldoen zijn: inspectie van speeltoestellen, registratie van relevante gegevens in een logboek en de registratie van acties indien er een gebrek of een onveiligheid is geconstateerd. Deze registratie kan de gemeente zelf doen of het kan uitbesteed worden aan een extern bureau, dan wel een stichting, vereniging of bewonersgroep.

3. Spelen in Montferland

3.1

Inleiding

Het speelbeleid is uitgewerkt aan de hand van vier doelstellingen die in de volgende paragrafen aan de orde komen.

3.1

Creëren van toegankelijke grote, groene en gevarieerde ontmoetingsplekken in woonomgeving

Motto: elk dorp en grote wijk een groene ontmoetingsruimte!

Investeren in het creëren en het behouden van groene ontmoetingsplekken met hoge (speel)kwaliteit, die bijdragen aan de recreatieve waarde van de buurt en de sociale cohesie bevorderen. Voorbeelden hiervan zijn: Lockhorstpark, Gouden Handen, Dunselmanpark en Cool Nature park.

In kleinere kernen kan het gaan om kleine investeringen in de meest centraal gelegen speelplek of locatie die al de ontmoetingsfunctie in het dorp heeft.

Het doel is de uitstraling van speellocaties en multifunctionele ontmoetingsruimtes steeds meer te vergroenen en het spelen te bevorderen met behulp van de mogelijkheden die het terrein en de beplanting vanzelf biedt (natuurlijke speelaanleidingen). De vergroening van de openbare ruimte sluit aan bij de missie van de gemeente Montferland en versterkt de uitstraling naar buiten toe. Het streven is ook de dominantie van speeltoestellen terug te dringen en daarvoor in de plaats juist te werken aan een harmonieus samenspel van natuur, groene elementen, speelaanleidingen en daaraan toegevoegd speeltoestellen indien dat een meerwaarde heeft. Niet dogmatisch vastgelegd wat wel en niet is toegestaan, maar juist een herkenbaar en vertrouwd beeld, dat steeds meer de gemeente gaat karakteriseren.

3.2

Planmatig beheren, omvormen of opheffen van speellocaties

Motto: beter 5 goede locaties, dan 10 zieltoegende plekken

Planmatig beheren, omvormen of opheffen van speellocaties leidt in een tijdsbestek van 15 jaar tot het gewenste eindresultaat. Dit betekent een bepaald streefaantal

van speellocaties en multifunctionele ontmoetingsruimten, dat in evenwicht is met de behoefte van inwoners, mogelijkheden biedt voor burgerparticipatie en in overeenstemming is met het beschikbare budget van de gemeente.

In de praktijk mondt dit uit in:

- deel van de speellocaties heeft nog x jaar kwaliteit en voldoet aan een behoefte;
- deel van de speellocaties heeft binnen x jaar te weinig kwaliteit, toestellen zijn afgeschreven en de plek wordt opgeheven;
- deel van de speellocaties wordt op initiatief van de buurt omgevormd tot met name natuurlijke speelaanleidingen en de buurt neemt het beheer en toezicht op zich.

Binnen de kaders die in het voorgaande hoofdstuk zijn beschreven, is het niet noodzakelijk en ook niet haalbaar om alle bestaande speellocaties goed te beheren en de daarbij behorende kwaliteit en de veiligheid op peil te houden.

Er is een overzicht van het aantal speeltoestellen op de huidige 78 speelgelegenheden, inclusief de afschrijvingstermijn van de speeltoestellen (per 1 januari 2015). De omvorming van de speellocaties gebeurt in een tijdsbestek van 15 jaar. Dit betekent dat er gemiddeld 5 per jaar zullen verdwijnen of de buurt neemt (een deel van) het beheer over. Omvormen houdt in dat de speeltoestellen verwijderd worden en dat het terrein ingericht wordt als openbaar groen. Of en wanneer een speellocatie wordt omgevormd, hangt mede af van de volgende criteria:

- de speellocatie staat niet op de zogenaamde kanskaart (zie paragraaf 4.3);
- speeltoestellen zijn kapot en te kostbaar om veilig te maken of te vervangen;
- er is geen animo in de buurt om het beheer en toezicht over te nemen.

Uiteraard moeten dergelijke ingrijpende werkzaamheden plaatsvinden in goed overleg met de dorpsraad/wijkraad. *Het opheffen van een speellocatie vindt pas plaats wanneer dit duidelijk met de betrokken buurt is gecommuniceerd.*

Informele speelruimte

Kinderen spelen op straat, op de stoep, op grasveldjes of in bosjes. Dit wordt ook wel 'informele speelruimte'

genoemd. Als een 'formele' speelplek wordt opgeheven, blijft de informele speelruimte behouden. Kinderen kunnen dan bijvoorbeeld voetballen op een grasveldje, een hut bouwen in een bosje of op trottoirtegels krijten, hinkelen en knikkeren. Gemeente Montferland vindt het belangrijk dat kinderen dit ongestoord kunnen doen, want voor het welzijn van kinderen is het van belang dat er voldoende speelruimte in hun buurt is. De gemeente wil daarom met name bij het opheffen van speellocaties structureel aandacht besteden aan de 'bespeelbaarheid' van de informele speelruimte.

3-3 Stimuleren van bewegen als actieve leefstijl voor alle leeftijden

Motto: voorkomen is beter dan genezen

Op drie manieren gaat de gemeente het 'bewegen als actieve leefstijl voor alle leeftijden stimuleren' door:

- de inrichting van de openbare ruimte die uitdaagt tot bewegen (3.2 en 3.3);
- sociale activering dichtbij huis;
- participatie aan programma's die een actieve leefstijl bevorderen (gezondheidspreventie).

Ad a. Inrichting van de openbare ruimte die uitdaagt tot bewegen

Het speelbeleid heeft zoals al hiervoor is aangegeven betrekking op de inrichting van de openbare

ruimte en van speellocaties in het bijzonder, waarbij de ruimte uitdaagt tot beweging van jong tot oud.

Het vrije spelen, zoals kinderen het noemen, heeft wat betreft preventie het grootste bereik. In principe spelen alle kinderen, wanneer ze daartoe de gelegenheid hebben, het liefst buiten. Investeren in de openbare ruimte vanuit een pedagogische invalshoek is dan ook als diepteinvestering goed te verantwoorden.

Nu al zijn er trends te zien dat er weer meer gesport wordt, maar ook wandelen en fietsen is enorm populair. Ommetjes om de dorpen, verbinding vanuit de wijk met lange afstandspaden, met park en bos dragen hieraan direct en indirect bij. Doelen vanuit dit speelbeleid zijn inhoudelijk en wat betreft werkwijze goed verenigbaar met doelen vanuit andere beleidsterreinen, zoals de Structuurvisie Montferland, het verkeers- en vervoerbeleid (IVVP) en het Groenstructuurplan (GSP).

Ad b. Sociale activering dichtbij huis

Het tweede aspect van het beleid betreft het versterken van de sociale ontmoeting. Inwoners van alle leeftijden activeren om letterlijk in beweging te komen (informeel spelen en recreëren in de wijk met je buurtgenoten van alle leeftijden; niet thuis blijven zitten en vereenzamen). Een straatvolleybaltoernooi in het buurtpark, oprichting van een fietsclub of Jeu de Boules.

Het combineren van beweeg- en gezondheidsprogramma's voor jong en oud, in combinatie met nieuw ingerichte groene speel- en ontmoetingsruimten, krijgt

de voorkeur ten opzichte van aparte acties in het kader van preventie en bevorderen van een actieve leefstijl. De buitenactiviteit krijgt een plek in het dagelijks leven van mensen en de wijk neemt zelf de organisatie van vergelijkbare activiteiten over. Het past in het bevorderen van participatie en het versterken van de eigen kracht van buurt of wijk. Dan snijdt het mes aan twee kanten.

Ad c. Participatie aan programma's die een actieve leefstijl bevorderen (gezondheidspreventie)

Een derde component betreft programma's zoals de ketenaanpak overgewicht bij de jeugd, bewegen op recept, gezonde kinderen in een gezonde omgeving (GKGK), Montferland vitaal en beweegtuinen voor senioren.

Omdat de gezondheidstoestand van de inwoners van Montferland slechter is dan gemiddeld in Nederland en op een aantal aspecten slechter wordt, lopen er een aantal programma's. Uit preventieoverwegingen is de gemeente de grote stimulator; uitvoering van projecten gebeurt in samenwerking met derden, het bestaande verenigingsleven en de ondersteuningsstructuur die er nu al is. Het is aan te bevelen om de resultaten vanuit de programma's te vertalen naar reguliere preventieprogramma's op locaties die daarvoor zijn ingericht.

De effectiviteit van de activiteiten wordt vergroot door de koppeling met het speelbeleid. Ook sport is bijvoorbeeld een van de belangrijkste middelen om een bepaald doel te bereiken. Door lopende projecten goed te evalueren, kan de wisselwerking vanuit het speelbeleid in de toekomst worden aangescherpt.

3-4 Met multifunctioneel ruimtegebruik het spelen stimuleren

Motto: samen sta je sterk

Voor de openbare ruimte is de gemeente verantwoordelijk, maar de gemeente kan het niet alleen. Het verenigingsleven, scholen en andere professionele organisaties die zich met kinderen, jeugd, gezinnen en ouderen bezighouden kunnen vanuit hun deskundigheid een bijdrage leveren.

Vaker zal moeten worden samengewerkt met maatschappelijke organisaties, om juist de leefbaarheid in de dorpen op peil te houden of mee te ontwikkelen met de veranderende behoeften van de inwoners.

Een schoolplein kan een belangrijke buurtfunctie vervullen na schooltijd. Het voetbalveld van het dorp kan, zonder de trainingen en wedstrijden in de weg te zitten, voor andere activiteiten gebruikt worden.

Tijdelijke braakliggende terreinen kunnen een avontuur-

lijke speelruimte bieden voor hutten bouwen, graven of te (fiets)crossen. Daartoe zal per situatie nagegaan moeten worden of het terrein eigendom is van de gemeente en op welke wijze dit mogelijk en veilig is. Kortom, het gaat erom vanuit een open vizier naar de toekomst te kijken en niet alleen de eigen boontjes doppen als organisatie. Juist door in te zetten op creatief medegebruik en flexibiliteit kan het spelen de sociale ontmoeting en uitwisseling tussen partijen bevorderen met wederzijds voordeel. Uiteraard moet dit gebeuren in goed overleg en met respect voor ieders eigenheid en belang.

Omdat in de gemeente een aantal zeer toegankelijke natuur- en recreatiegebieden van hoge kwaliteit voor handen is, kan het lonen om te investeren in veilige routes vanuit het dorp of vanuit de locatie waar veel kinderen komen, naar het dichtstbijzijnde natuurgebied om aan dit doel bij te dragen. Ook hierbij is een goede afstemming tussen diverse beleidsterreinen onontbeerlijk om deze kansen te kunnen benutten.

Het groene Montferland biedt veel mogelijkheden om dichtbij huis in een groene omgeving te recreëren. Op de kansenkaarten (zie hoofdstuk 4) zijn dan ook de parels in de omgeving van de kernen vermeld om de aandacht te vestigen op dat wat er al is. De ontwikkeling van een overzichtskaart 'Groene speel-, beweeg- en buitensportkaart van Montferland' zou in de toekomstige promotie van gezondheidspreventie in het groene Montferland een goed hulpmiddel kunnen zijn om bewoners te activeren gebruik te maken van de vele locaties en natuurgebieden die nu al in de gemeente voorhanden zijn.

4. Instrumenten

4.1

Inleiding

De doelstellingen voor dit beleid vragen om een andere manier van werken in combinatie met een heldere communicatie met bewoners. Er zijn drie instrumenten ontwikkeld om de uitvoering van het beleid in de praktijk te ondersteunen.

Dit zijn ten eerste een set thematische speelwaardekaarten, dat ingezet kan worden in overleg en afstemming met de dorps- en/of wijkraden en met burgers. De set kaarten biedt tevens inspiratie bij start van burgerparticipatie.

Het tweede instrument is de kansenkaart, een kaart die samengesteld is voor de dorpen en voor de stad 's Heerenberg. Het biedt een helicopterview over de wijk/dorp, opgesteld vanuit de diverse functies die de openbare ruimte heeft en waar zich in de toekomst kansen kunnen voordoen om de groene ontmoetingsfunctie te versterken.

Een derde instrument is de 'Pedagogisch Effect Analyse'. Dit is een (intern) instrument om vanuit een pedagogische invalshoek de functies van een wijk te bekijken in relatie tot de demografische gegevens en de leeftijdsopbouw van de wijk. Ook de samenwerking en afstemming met de voorzieningen is hierbij een punt van aandacht. Hierbij gaat het om voorzieningen, zoals scholen, jeugdvoorzieningen, sportvoorzieningen en voorzieningen voor ouderen.

Met een goede aansturing van projecten en heldere opdrachtverlening voor ontwerpers, kunnen veilige verbindingen, groene sociale ontmoetingsplekken en speel-aanleidingen meegenomen worden in het ontwerp. In de volgende paragrafen worden de instrumenten nader toegelicht.

4.2

Speelwaarde-kaart

Met het speelbeleid willen we de speel- en ontmoetingsplekken versterken vanuit de behoefte van kinderen, jongeren en volwassenen, vanuit een pedagogische invalshoek. De thematische speelwaardekaarten laten aan de hand van beelden talrijke mogelijkheden zien, waarmee de openbare ruimte aan speelwaarde kan winnen. De kaarten geven voor thema's als bouwen, water, zand, klimmen en klauteren voorbeelden hoe de speelwaarde ingevuld kan worden met spelaanleidin-

gen, groene en natuurlijke speelelementen en dit alles in wisselende combinaties. De beelden maken inzichtelijk, dat het combineren van functies extra speel- en ontmoetingsmogelijkheden biedt. Tevens laten de kaarten zien dat het spelen ook gaat om bewegen en ontmoeten voor jong en oud in de buurt of wijk.

De kaarten zijn een instrument in het contact met burgers en gemeente bij de inrichting van nieuwe locaties of de omvorming van speellocaties die alleen gehandhaafd kunnen blijven wanneer de buurt het beheer op zich neemt. De kaarten zijn een hulpmiddel om de vraag naar kant en klare speeltoestellen te beantwoorden. In contact met bewoners, helpen de thematisch uitgewerkte set kaarten de wensen van de bewoners te concretiseren. De thema's zijn uiteenlopend en bevorderen het maken van keuzes. Niet alles kan qua ruimtelijk en/of financieel oogpunt. De kaarten zijn tevens een hulpmiddel om bewoners, jong en oud, te helpen nadenken over een eigen buurtvisie op en de gewenste uitstraling van de speel- en ontmoetingsplek in het geval van een nieuwe inrichting (zie hoofdstuk 5: Burgerparticipatie). Rekening houden met elkaars wensen en de randvoorwaarden die de gemeente stelt staan voorop. De speelwaardekaarten zijn in bijlage 2 opgenomen.

1. Water

Water is een eerste levensbehoefte en geeft ieder kind veel speelvreugde. In ons klimaat biedt water speelplezier in alle seizoenen. Water leeft en

open water is een bron voor natuureducatie. De combinatie met zand geeft topervaringen voor de zintuigen. Grenzen verleggen, steeds meer durven, speelt op elke leeftijd een rol en draagt bij aan het zelfvertrouwen van kinderen. Het daagt technenuten in de dop uit tot mooie bouwwerken. Veel volwassenen kunnen eenvoudig delen in het speelplezier. Veiligheid verdient aandacht.

→ *waterpomp, open water, oversteken*

2. Klim / klauter

Klimmen en klauteren biedt kinderen al op heel jonge leeftijd de mogelijkheid om motorische vaardigheden te oefenen, grenzen te verleggen en het verschijnsel

zwaartekracht te ervaren. Voor kleine kinderen is elk hoogteverschil een ontdekking. Baby's kunnen al een dagtaak hebben aan het beklimmen van een heuveltje. Begrippenparen als hoog en laag, veraf en dichtbij krijgen betekenis.

→ klimboom, toestellen, hoogteverschillen

3. Afscheiding

Voor de veiligheid van speelterreinen is een duidelijke begrenzing vaak gewenst. Die afscheidingen kunnen zo gemaakt worden dat ze ook weer spelaanleiding bieden of bijdragen aan de uitstraling van een speelplek. Een haag bijvoorbeeld geeft beschutting tegen de wind en is door de seizoenen heen mooi.

→ hek, hout, hagen, gestapeld, tunnels

4. Valondergrond

Voor toestellen boven 1.30 is een val dempende ondergrond verplicht. Zand heeft een prima val dempende werking, heeft een natuurlijke uitstraling en er kan ook nog mee gespeeld worden. Kunstgras en rubber zijn er in kleuren, hoeven niet aangevuld te worden, blijven op de plek, maar zijn in aanschaf weer duurder.

→ rubber, kunstgras, natuurlijk (zand, gras, houtsnippers)

5. Bestrating

Loop met een kind van twee of drie jaar over straat en je merkt dat alles de aandacht trekt. Variatie in de ondergrond is interessant voor kinderen. Het prikkelt hun zintuigen en de fantasie.

→ half-verharding, verharding

6. Paadjes

Kinderen lopen bijna nooit een rechte weg. Van nature vinden ze slingerpaadjes leuk. Ze kunnen lekker rennen. Gevarieerde paadjes kunnen daaraan bijdragen.

→ natuurlijk (zand, schelpen, houtsnippers, gras), bestrating, hout

7. Ontmoeting

Speelplekken zijn ontmoetingsplekken, ook voor jongeren, ouders, opa's en oma's. De plekken dragen bij aan

de sociale cohesie in de buurt. Het is een informeel, sociaal oefenterrein voor kinderen. Ze moeten zich verhouden tot andere kinderen en tot

volwassenen uit de buurt. De interactie tussen jong en oud, tussen diverse leeftijdsgroepen, is een belangrijke functie van speelplekken.

→ groepszitplek of plek voor sociale activiteiten, sportief bijv. Een baan voor jeu de boules, zitplekken, Jongeren Ontmoetings Plaats (JOP), ouderen / oud en jong

8. Bouwmateriaal

Kinderen willen graag iets maken of bouwen. Wie herinnert zich niet een zelfgemaakte hut.

Al spelend en bouwend leren ze veel over de materialen en wat je er allemaal mee kunt doen. Dat je met droog zand niet kunt bouwen enzovoorts. Plekken die veranderbaar zijn, ontwikkelt de creativiteit en het ruimtelijk inzicht van kinderen. Zand bevordert de fijne motoriek.

→ kleine kinderen (water, zand etc.), hutten bouwen

9. Glijbanen

Het geeft een speciaal gevoel in je buik en is erg populair. Een glijbaan is een mooi oefenobject voor de motorische ontwikkeling. Zelf naar boven klimmen is bijna net zo leuk als naar beneden roetsjen. Al snel zullen kinderen proberen om via de glijgoot naar boven te klimmen. Dat het niet meteen lukt maakt het alleen maar aantrekkelijker.

→ natuurlijk, toestellen

10. Sport en spel

Mogelijkheden zijn eindeloos.

→ vrij spel, balspelen, skaten, trainen, atletiek en fitness

11. Balans

Balanceren is een goede coördinatie oefening. Kinderen doen het vaak uit zichzelf. Over de rand van de stoep, een boomstam, stapstammen. Op jonge leeftijd kunnen ze eindeloos een bepaalde balanceeroefening herhalen. De overkant halen geeft zelfvertrouwen.

→ boomstammen, simpele toestellen, over water

12. Dieren

Kinderen zijn nieuwsgierig naar dieren. Dieren zoeken, bekijken, onderzoeken, verzorgen en soms knuffelen. Een speelterrein kan zo ingericht worden dat de plek ook aantrekkelijk wordt voor dieren.

→ insectenhotel, nestkastjes, takkenril en speciale beplanting als vlinderstruiken ed.

13. Beplanting

Beplanting heeft veel mogelijkheden voor jong en oud.

Het geeft een ruimte kleur en sfeer. Een paar vierkante meter struiken kan voor kleine kinderen al een oerwoud zijn of een verstopplekje. Bomen geven schaduw en koelte. Met beplanting kan een ruimte structuur krijgen. Er zijn veel mogelijkheden voor eetbare planten en planten waaraan door de seizoenen heen wat aan te beleven valt. Het versterkt de beleving en doet beroep op vele zintuigen.

→ *eetbaar, beleving, verstoppen, bloemen*

14. Fantasieplekken

Gelukkig is het spel en de fantasie van kinderen niet te voorspellen. Wat ze fantaseren dat zijn ze ook. De omgeving kan zo ingericht worden dat het de fantasie van kinderen prikkelt. Het spreekt voor zich dat een meer groene en gevarieerde omgeving meer uitnodigt tot fantasiespel dan een betegeld plein.

→ *huisjes, spelaanleidingen*

15. Meedoen

Verantwoordelijkheid nemen moet je leren. Kinderen hebben veel ideeën en vinden het erg prettig als ze mee kunnen denken en mee kunnen helpen. Zeker met het bedenken en aanleggen van speelplekken waar ze zelf veel gebruik van maken. Ze voelen zich serieus genomen en zullen de plekken altijd koesteren. Meehelpen bij beheer en het schoonhouden van een terrein hoort daar vanzelfsprekend bij.

→ *ontwerp, aanleg, beheer*

16. Schommelen

Het gevoel van schommelen is net als glijden heel populair. Een mooie oefening van de motoriek en coördinatie. Het kan alleen of in groepen.

→ *simpel, samen, touw*

17. Uitstraling

Wat moet de speelplek uitstralen? Speelplek met enkele toestellen of een terrein met natuurlijke spelaanleidingen? Kant en klare toestellen kunnen heel aantrekkelijk zijn, maar kinderen kunnen er ook snel op uitgekeken raken. In een sfeervol landschapje met eenvoudige spelaanleidingen kunnen ze meer hun eigen spel ontwikkelen.

→ *'puur natuur', toestellen, combi natuur en toestellen*

18. Functie

Het combineren van functies verruimt letterlijk de ruimte voor spelen, bewegen en elkaar ontmoeten. Wanneer het schoolplein ook na schooltijd gebruikt mag worden,

is dat een grote meerwaarde voor de buurt. En andersom kan de openbare ruimte ook bijdragen aan school bijvoorbeeld leren over de natuur in het bijzonder. Educatie dichtbij school.

→ *schoolplein, educatie*

4-3 Kansenkaart

Om in de toekomst de kansen optimaal te kunnen benutten is er voor iedere dorps- en stadskern een zogenaamde kansenkaart gemaakt. Op die kaart is alle kennis vastgelegd van ontwikkelingen, die te verwachten zijn in de openbare ruimte binnen een tijdsbestek van 15 jaar. De kansenkaarten zijn tot stand gekomen met inbreng vanuit verschillende disciplines van de gemeente als ook met inbreng van de wijk- en dorpsraden. Het is een momentopname in de zin van ontwikkelingen die nu bekend zijn. Er kan zich altijd een extra kans voordoen of ontwikkelingen kunnen worden stopgezet. Het college kan daarom wijzigingen doorvoeren in de kansenkaarten, mits hier een inhoudelijke en financiële motivering aan ten grondslag ligt. De kaarten zijn een instrument en daaraan kan de buurt geen rechten ontlenen. De centrale boodschap is: bekijk vanuit een helicopterview welke functie de openbare ruimte heeft, wat is de behoefte van bewoners en hoe kunnen we functies combineren. De kansenkaarten zijn te vinden in bijlage 3.

Op de kaarten is in drie categorieën informatie verwerkt, namelijk: parels, kansen locaties en algemeen.

Parels

De parels op de kaart zijn de gebieden die een bijzondere kwaliteit hebben als vrij toegankelijke (groene, openbare) ruimte en een functie vervullen voor bewoners, zoals recreatie, sociale ontmoeting, speellocatie of sportactiviteiten. Voorbeelden zijn: het Peeske en De Gouden Handen, maar het kan ook een speel- ontmoetingsplekje in de buurt zijn van hoge (pedagogische) kwaliteit. Ook gebieden die niet in eigendom zijn van de gemeente, maar wel toegankelijk, kunnen tot de parels behoren.

Kansen

Daarnaast staan per kern ook de kansen aangegeven. Dat kan een bestaande speellocatie zijn met grote speelwaarde en een belangrijke functie voor de buurt die behouden moet blijven, ook al zijn de aanwezig speeltoestellen afgeschreven.

Het kan ook een kans zijn die in combinatie met een ontwikkeling van woningbouw, waterretentieterrein, de opknap van een park en/ of de complete vernieuwing van riolering en bestrating in de toekomst benut kan worden. Dat zijn kansen die zich in de loop der jaren voor gaan doen en waar de openbare ruimte een nieuwe inrichting krijgt. Dat betekent werk met werk maken; combineren van werkzaamheden. Hierbij is het wel een voorwaarde om vooraf de functies die de openbare ruimte krijgt onder de loep nemen. Op die manier kunnen ontmoetingsplekken gecreëerd worden met eveneens de wensen vanuit het speelbeleid.

De keerzijde is dat speellocaties opgeheven gaan worden indien zij zijn afgeschreven. De wijk krijgt in de plaats van het opheffen van kleinere plekken een betere, centraal gelegen groene en multifunctionele ontmoetingsruimte terug.

In alle gevallen is overleg met de buurt een voorwaarde voor verandering en invulling van de kans.

Algemeen

Op elke kansenkaart zijn enkele punten toegevoegd die aandacht verdienen. Dit kunnen zijn:

- bij de inrichting van de openbare ruimte zoeken naar combinaties met de terreinen die in bezit zijn van bijvoorbeeld scholen, sportverenigingen en zorginstellingen. Door samenwerking zijn win-win situaties mogelijk die voordelen hebben voor de voorziening zelf en ook voor de gemeente;
- gebruik maken van tijdelijke kansen, zoals een braakliggend terrein;
- aandacht voor veilige route voor kinderen naar grotere speelplekken en recreatieverkeer, zoals fietsers en wandelaars in combinatie met IVVP;
- ook de evenwichtige verdeling van speel- en ontmoetingsruimte over wijk en dorp is een belangrijk aspect bij de afwegingen die gemaakt worden voor enerzijds het opheffen en anderzijds het ontwikkelen van speel- en ontmoetingsruimtes van hoge kwaliteit.

4.4 Pedagogische effect analyse

Als vervanging van het niet meer toe te passen instrument van speelcirkels is de pedagogische effect analyse (PEA) ontwikkeld. Dit is een QuickScan, waarbij een aantal stappen worden doorlopen om op basis van demografische gegevens van de bewoners inzicht te krijgen in de behoefte van de toekomstige gebruikers. Met andere

woorden: voor wie richten we deze openbare ruimte in en welke functie(s) krijgt de ruimte? Zijn er mogelijkheden en wensen om door middel van samenwerking met andere organisaties meer te realiseren?

De openbare ruimte bekijken vanuit een pedagogische invalshoek, betekent dat de behoeften van kinderen van verschillende leeftijdscategorieën de leidraad is voor de inrichting van de openbare ruimte. Omdat het speelbeleid is gericht op alle leeftijden, is ook de behoefte van andere leeftijdscategorieën van belang en daarmee input voor de invulling van de openbare ruimte. Bij kinderen letten we op basis van de pedagogische kennis van de ontwikkeling van kinderen wat de behoefte is. Kinderen moeten zich op sociaal emotioneel, fysiek-motorisch, cognitief en zintuigelijk vlak kunnen ontwikkelen. Daar horen bepaalde activiteitenplekken en speelaanleidingen bij.

Ook jongeren van 16 tot 20 jaar of ouderen hebben een specifieke behoefte waar de inrichting van de openbare ruimte bij aan kan sluiten. De ontmoeting tussen generaties bevordert onderling begrip. Elkaar kennen maakt het makkelijker om rekening met elkaar te houden. Laagdrempelige groene ontmoetingsruimten dragen bij aan sociale activering en nodigt uit om mee te doen met activiteiten. Een algemeen gegeven is dat slechts een deel van de kinderen lid is van een sportclub. Als vrijetijdsbesteding spelen kinderen nog altijd het liefste buiten.

De QuickScan bevat de volgende aspecten:

- demografische gegevens van de wijk (in percentages voor diverse leeftijdscategorieën);
- raadplegen wijkcoördinator (ontwikkeling wijk, actuele kwesties, eventuele conflicten, contacten dorpsraad/wijkraad);
- gesprek met beheerder Openbare Werken van de betrokken wijk;
- gesprek met verantwoordelijken van voorzieningen zoals school, sportvereniging, zorginstelling, buurtvereniging etc. over ervaringen en wensen voor de toekomst;
- overzicht van aanbevelingen en afbreukrisico's.

De PEA geeft inzicht in een programma van eisen voor de nieuwe inrichting en geeft daarmee input voor de selectie van en de opdrachtverlening aan de ontwerper(s) van de openbare ruimte.

5. Communicatie en burgerparticipatie

5.1 Inleiding

Speelterrinen zijn er voor bewoners. Voor jong en oud is het van belang om te leren, te ontspannen, te bewegen en te ontmoeten. Communicatie met bewoners is daarom essentieel. Naast open communiceren met bewoners, wil de gemeente Montferland een stap verder gaan door ruimte te bieden voor burgerparticipatie bij het ontwikkelen én beheren van speelterrinen.

Communicatie

De tijd waarin we nu leven vraagt om open communicatie naar bewoners toe. Niet alleen zorgt vroegtijdige communicatie met de buurt voor draagvlak van veranderingen, ook wordt het besef vergroot dat de openbare ruimte van ons allemaal is. Veranderingen in de openbare ruimte zijn van invloed op het dagelijks leven van bewoners. Vroegtijdige betrokkenheid maakt dat deze veranderingen zo goed mogelijk aan zullen sluiten bij de wens van bewoners zelf.

5.1 Burgerparticipatie

In hoeverre bewoners betrokken worden bij de ontwikkeling en het beheer van speelterrinen, hangt af van de bereidheid van bewoners zelf en de omvang van het project. De inzet en inbreng van bewoners zal verschillen per dorp of wijk. Samenwerking vraagt dus om maatwerk en flexibiliteit. Burgerparticipatie kent verschillende gradaties: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en meebeslissen (figuur). Hoe meer verantwoordelijkheden burgers willen en kunnen nemen, hoe meer zij ook daadwerkelijk kunnen en mogen bepalen over de inrichting van het speelterrein. De gemeente stimuleert de actieve houding van bewoners door deze te belonen met meer zeggenschap. Andersom voelen bewoners zich meer verantwoordelijk voor een speelterrein als zij ook daadwerkelijk een groter aandeel hebben in de realisatie en het beheer ervan. Dit verhoogt niet alleen de speelwaarde (het sluit immers beter aan op de wensen), maar kan ook helpen vandalisme en vervuiling tegen te gaan.

(c) bureau Niche

Burgerparticipatie is in het kader van het speelbeleid vooral interessant bij het nieuw inrichten van (bestaan- de) locaties. De ontwikkelde speelwaarde-kaarten is hierbij een geschikt instrument om burgerparticipatie vanaf de laagste trede vorm te geven.

Bewoners organiseren zich in eerste instantie zelf en zorgen voor een goede vertegenwoordiging van diverse leeftijdsgroepen. De houding van de gemeente hangt af van de inzet van de bewoners. Wanneer belangentegen- stellingen aan de orde zijn, vergt dat uiteraard meer aandacht dan wanneer men harmonieus samenwerkt of vertrouwen heeft in de groep mensen die zich aandient. Voorwaarde voor succes is dus dat alle betrokkenen zich realiseren dat een goede inzet leidt tot een mooi resul- taat. Als na overleg blijkt dat er geen animo is voor burgerparticipatie, wordt de buurt alleen geïnformeerd over werkzaamheden. Burgerparticipatie komt voort uit de wens van bewoners en wordt dus uiteraard niet geforceerd.

Bij de (her)inrichting van speellocaties wordt uitgegaan van de volgende twee situaties:

- a. *Grootschalige (her)inrichting van een parel of kans- speellocatie*
Bij grootschalige (her)inrichting van een parel- of kans-speellocatie wordt beoordeeld wie van deze nieuwe locatie gebruik gaat maken. Bij de start van de participatie loopt het contact met de bewoners via de wijk- of dorpsraden en wordt bepaald hoe de inwoners betrokken worden bij de (her)inrichting van de nieuwe speelvoorziening. Bewoners kunnen bijvoorbeeld worden geïnformeerd via een huis-aan-huisbrief of worden uitgenodigd voor een informatiebijeenkomst, waarop verschil- lende opties worden gepresenteerd aan de hand van de speelwaarde-kaarten. Ook een hogere parti- cipatiegraad is mogelijk, als hiervoor animo bestaat. De mate van participatie wordt in een vroegtijdig stadium bepaald.
- b. *Speelterrein wordt opgeheven of geadopteerd*
Als een speellocatie in aanmerking komt om te worden opgeheven, worden buurtbewoners en de betreffende wijk- of dorpsraden hierover schriftelijk geïnformeerd (zie paragraaf 3.3). Bewoners zullen op de hoogte worden gebracht van de omvorming van de speellocatie tot openbaar groen, maar wor- den ook geïnformeerd over de mogelijkheid om zelf de realisatie en het beheer van het terrein op zich te nemen. Wanneer bewoners een andere inrichting voor ogen zien, zoals speelaanleidingen, openbare moestuintjes of een andere inrichting die niet onder het reguliere onderhoud van de groenvoorziening

valt, is er de mogelijkheid tot adoptie van het open- baar groen. Voor adoptie van openbaar groen door bewoners gelden spelregels. Deze spelregels worden in de volgende paragraaf behandeld.

5-3 Adoptie & opheffen speellocaties

Bij opgeheven speellocaties bestaat de mogelijkheid tot adoptie van het terrein. Speellocaties worden definitief opgeheven wanneer:

- de speellocatie niet op de zogenaamde kanskaart staat (zie paragraaf 4.3);
- speeltoestellen kapot en te kostbaar zijn om veilig te maken of te vervangen;
- er geen animo in de buurt is om het beheer en toezicht over te nemen.

Als buurtbewoners wel interesse hebben in het beheer en toezicht, adopteren zij het terrein van de gemeente. Adoptie van openbaar groen door bewoners van buurt, straat of wijk wordt al in veel gemeenten toegepast met wisselend succes. Alles staat of valt uiteraard met de betrokkenheid van een wijk bij haar woon- en of leef- omgeving. Sommige buurten of dorpen staan hiervoor open en zijn bereid om boomspiegels te verfraaien, zwerfafval te verzamelen of een eenvoudige vorm van toezicht te houden.

Voorbeeld

In de directe omgeving van een speelbos is vaak een bewonerscomité die toezicht houdt, regelmatig con- trole en eenvoudige reparaties uitvoert van de speelaan- leidingen en -toestellen in verband met de veiligheid. Steeds meer gemeenten en terrein beherende instanties doen hier ook ervaringen mee op en zien de meerwaarde van de betrokkenheid van de mensen uit de woonomge- ving. Daarnaast leven we in een tijd waarin burgers hun zegje willen doen, maar ook bereid zijn om de handen uit de mouwen steken wanneer dat de woonkwaliteit verbetert. De gemeente Montferland wil daarom ruimte bieden voor participatie.

Hoewel participatie een grote meerwaarde kent, brengt het ook risico's met zich mee. Ons uitgangspunt is hierin dat beperkte risico's in de openbare ruimte aanvaard- baar zijn, als het risico voor het kind en de omwonenden herkenbaar en niet verborgen is. Wij vertrouwen er tevens op dat ouders en omwonenden toezicht houden, waardoor mogelijk letsel zoveel mogelijk kan worden voorkomen.

Om de adoptie van openbare ruimte in goede banen te leiden, zijn spelregels opgesteld welke op de volgende pagina zijn weergegeven. Kaders worden vooraf goed gecommuniceerd met bewoners en indien noodzakelijk per locatie aangevuld.

De spelregels

- Het terrein moet eigendom van de gemeente zijn;
 - Bij 'adoptie' van de speelplek komen de saneringskosten voor de gemeente geheel of gedeeltelijk te vervallen. De saneringskosten bedragen 10% van de vervangingskosten van een speelplek. Een besparing op de saneringskosten kan voor de speellocatie worden ingezet. De wijze waarop dit gebeurt is mede afhankelijk van de specifieke wensen van de buurt.
 - Een ruime meerderheid van de omwonenden heeft geen bezwaren tegen het voorstel, zij hoeven niet allemaal actief mee te werken;
 - Minimaal drie personen dienen het verzoek in en willen zich actief inzetten voor het onderhouden van het geadopteerde speelterrein;
 - Er is één aanspreekpunt voor de gemeente en één voor omwonenden;
 - De bestemming van het terrein mag niet veranderen, het blijft openbaar;
 - Er mag geen chemische onkruidbestrijding worden gebruikt; ook niet voor luizen, slakken of meeldauw bestrijding;
 - Adoptiespeelterrein mag nooit het karakter krijgen van verlenging van een eigen tuin;
 - Het plaatsen van objecten/bebouwing (zoals muurtjes, schuren etc.) is niet toegestaan, evenals het gebruik van bestratingsmaterialen, palen, kunststof en grind;
 - Het groen heeft een positieve uitstraling op de omgeving.
- Beheer en toezicht door bewoners:**
- Bewoners onderhouden de speelaanleidingen volgens een vastgestelde norm;
 - Bewoners inspecteren ieder kwartaal de speelaanleidingen op risico's en veiligheid;
 - Bewoners zorgen voor reparaties van speelaanleidingen vanuit het oogpunt van het voorkomen van onverantwoorde risico's;
 - Bewoners verwijderen 1x per jaar alle zelfbouwsels van kinderen;
 - Bewoners leggen controlemomenten en vervolgacties vast in een logboek.
- Werkzaamheden uit te voeren door gemeente:**
- In het voortraject overleg met wijkcoördinator/dorpsraad/wijkraad;
 - In de uitvoering afdeling Openbare Werken betrekken bij het opstellen van de specifieke spelregels voor de betreffende locatie;
 - Per locatie een aanspreekpunt in de buurt en bij de afdeling Openbare Werken;
 - Gemeente verleent 2x vaktechnische begeleiding ten behoeve van de werkzaamheden die bewoners gaan verrichten.

5.4 Pilots burgerparticipatie

Aangezien met deze manier van werken nog weinig ervaring is opgedaan, start gemeente Montferland met een aantal pilots. Doel van de pilots is om tot een nadere afbakening te komen van wat de buurt kan doen, wat de taak van de gemeente is, hoe de communicatie het beste kan verlopen en op welke wijze men afspraken kan vastleggen en evalueren.

6. Financiële paragraaf

6.1

Inleiding

Een belangrijk uitgangspunt van het nieuwe beleid is dat er geen extra financiële middelen beschikbaar worden gesteld. Het beleidsplan moet binnen de huidige begroting worden gerealiseerd. De huidige begroting (begrotingsjaar 2015) is daarom ook bepalend voor de wijze waarop het beleid wordt uitgevoerd. De invoering van het nieuwe beleid met betrekking tot het beheer en omvorming van speelplekken zal planmatig gebeuren. Dat betekent dat de omvorming van een speelplek aan de orde is wanneer de hoofdspeeltoestellen afgeschreven zijn. Tot die tijd geldt het reguliere beheer. Om budget voor het creëren van nieuwe kansen beschikbaar te krijgen is het nodig een bestemmingsreserve in te stellen. Het is een beproeft middel om het nieuwe beleid te realiseren binnen de begroting.

In de eerste jaren wordt vooral ingezet op sanering. Bewoners mogen speelplekken die verdwijnen wel overnemen in beheer. Vanaf 2019 wordt weer actief ingestoken op de aanleg van nieuwe kansen.

Het werken met een bestemmingsreserve is essentieel om een goede uitvoering van het nieuwe beleid te geven. Zo kan aan het nieuw beleid invulling worden gegeven binnen de huidige (meerjaren) begroting.

6.2

Het beheer van speelplekken

In het beheer van speelplekken wordt onderscheid gemaakt in vervangingsbeheer en regulier beheer. Hieronder worden beide type beheer kort omschreven. Voor het grootste deel voert de buitendienst van Openbare Werken de werkzaamheden zelf uit. Het betreft regulier beheer en vervangingsbeheer.

Regulier beheer

Onder het reguliere beheer wordt verstaan de inspecties, reparaties, reiniging en onderhoud. In het beheer van speeltoestellen behoren ook de valondergronden. Valondergronden, zoals rubber tegels en valzand, worden beschouwd als speeltoestel en tijdens de inspectie ook gekeurd. Het reguliere beheer kent een jaarlijkse

cyclus en is goed in te schatten. Het kostenpatroon van het reguliere beheer heeft een vast patroon en is voorspelbaar.

Vervangingsbeheer

In het vervangingsbeheer wordt rekening gehouden met het vervangen van verouderde speeltoestellen. Een speeltoestel is op een zeker moment aan vervanging toe en technisch afgeschreven. Een speeltoestel wordt daarom na een aantal jaar (circa 15 jaar) na aanleg vervangen. Zodra uit een inspectie blijkt dat het toestel niet meer veilig is, wordt deze vervangen. De inspectie is leidend, waardoor er (meestal) eerder of (soms) later dan het geplande moment vervangen wordt. De kosten voor het vervangen van een speelplek zijn afhankelijk van het aantal speeltoestellen, het type speeltoestellen, de omvang en het materiaal. In een jaar waar veel vervangingen staan gepland, levert dit een piek in de kosten op. Voor speellocaties die worden opgeheven zal uitsluitend het reguliere beheer worden gedaan, totdat de speellocatie als geheel is afgeschreven. Na de omvorming van de speellocatie, wordt de plek al dan niet overgedragen aan de buurt.

6.3

Bestemmingsreserve

Op basis van de gegevens over de huidige speellocaties en afschrijvingstermijnen, is te voorspellen in welke jaren meer of minder vervangingsbeheer te verwachten is. Daarmee is inzichtelijk wanneer er ruimte in de begroting is om een reservering te doen voor het benutten van nieuwe kansen. Het instellen van de bestemmingsreserve zorgt ervoor dat het nieuwe beleid uitgevoerd kan worden en dat de inwoners op termijn de beschikking krijgen over groene ontmoetingsplekken voor jong en oud met een groene en natuurlijke inrichting. Vooral bij de aanleg van nieuwe speelplekken moet iedere keer zo slim mogelijk worden omgegaan met de kosten. Het is van belang om de mogelijkheden voor subsidies of andere financieringsvormen zoveel mogelijk te benutten. Deze meevallers zijn niet te voorzien maar vormen wel dergelijk een uitgangspunt van het beleid.

Bronnen

Literatuur

Spelen met ruimte, handboek gemeentelijk speelruimtebeleid
Eindredactie: Pauline van der Loo.
Uitgave 2006 Jantje Beton, VNG en NUSO

Kindvriendelijke projecten in de openbare ruimte, Mets & Schilt.
Uitgave: Amsterdam 2006, Netwerk Child Friendly Cities

Het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind, artikel 3

Berg, A.E van den, e.a.; *Spelen in het groen*
Alterra-rapport 1600; ISSN 1566 – 7197
Wageningen, 2007

Tovey, Helen; *Laat ze buitenspelen. Pleidooi voor gezonde risico's*.
Uitgave: Garant Antwerpen-Amsterdam, 2011

Lier, Marianne van & Leufgen, Willy; *Vrij spel voor natuur en kinderen*
Uitgave: Jan van Arkel, 2007

Lier, Marianne van & Leufgen, Willy; *Geen leven zonder risico's!*
Uitgave: Stichting Oase, netwerk Springzaad, Den Hoorn, 2010.

Wagenaar, Marjan; *Allemaal spelen*
Uitgave: Stichting Oase, november, 2012

Vitamine G: *effecten van een groene omgeving op gezondheid, welzijn en sociale veiligheid*
Onderzoeksprogramma Alterra/Nivel 2009

Kersten, J; Los, S; Wigman, T; *Speelbossen voor en door de buurt*
Uitgave: Staatsbosbeheer en Bureau Niche, november 2013

Salverda, I; Pleijte, M, Dam, R van; *Meervoudige democratie*
Uitgave: Alterra, Wageningen; maart, 2014

Duffhues, L, Kuiper, R en Rachele, E; *Hoe groen goed doet*
Uitgave: Groen Dichterbij, 2014.

Websites

www.allesoverspelen.nl
www.groendichterbij.nl
www.childfriendlycities.nl
www.springzaad.nl
www.nuso.nl
www.groengelinkt.nl
www.natuursprong.nl
www.groenspeelweefsel.be
www.nvwa.nl